

2026 M. KOVO 13 D.

2022-2030 METŲ REGIONŲ PLĖTROS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO TARPINIS (PAŽANGOS) VERTINIMAS

VERTINIMO SANTRAUKA

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Paslaugų sutartis finansuojama iš Europos socialinio fondo +. Ataskaita parengta LR vidaus reikalų ministerijos užsakymu.

VERTINIMO TIKSLAS, UŽDAVINIAI, OBJEKTAS

Vertinimo tikslas – nustatyti regioninių pažangos priemonių (*toliau – regioninės PžP*) ir regionų plėtros planų (*toliau – RPPI*) pažangos priemonių tinkamumą, pakankamumą ir tikėtiną poveikį, siekiant patobulinti intervencijas ir regioninių pažangos priemonių planavimo nacionalinėse plėtros programose sistemą.

Siekiant pagrindinio vertinimo tikslo, keliami penki **vertinimo uždaviniai**:

- 1) įvertinti Regionų plėtros programoje¹ (*toliau – RPP*) numatytų regioninių pažangos priemonių tinkamumą ir pakankamumą, siekiant nacionalinio pažangos plano² (*toliau – NPP*) 7 strateginio tikslo ir RPPI nustatytų regionų plėtros;
- 2) įvertinti RPPI pažangos priemonių tinkamumą ir pakankamumą, siekiant NPP 7 strateginio tikslo ir RPPI regionų plėtros tikslų;
- 3) įvertinti RPPI suplanuotų investicijų tikėtiną poveikį RPP nurodytų regioninės plėtros problemų mastui;
- 4) pateikti išvadas ir rekomendacijas dėl tikslingų investavimo į regionų plėtrą kryptių ateityje (po 2027 metų);
- 5) įvertinti regioninių pažangos priemonių planavimo nacionalinėse plėtros programose sistemos tinkamumą, siekiant spręsti RPP regioninės plėtros problemas.

Vertinimo objektas – 2022–2030 m. RPP ir su jos įgyvendinimu susiję dokumentai.

RPP yra skirta įgyvendinti 2021–2030 metų NPP 7 strateginį tikslą „Tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį“. Siekiant RPP numatytų tikslų, atskirų valstybės valdymo sričių investicijų apimtys ir sąlygos nustatytos regioninėse PžP, o konkrečios intervencijos (projektai) suplanuotos RPPI pažangos priemonėse.

Vertinamos investicijos: iki 2025 m. gegužės 1 d. į 10 RPPI įtraukti projektai, pagal kuriuos planuojama įgyvendinti veiklas, numatytas 14 regioninių PžP. Investicijos finansuojamos pagal 2021–2027 metų ES fondų investicijų programą (*toliau – IP*), ES fondų, valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir kitomis lėšomis. 2025 m. gegužės 1 d. ES fondų investicijų RPPI buvo suplanuota už **1 613 359 738 Eur** (ES fondų lėšos). Skaičiuojant visus finansavimo šaltinius, RPPI suplanuotos investicijos sudarė 2 226 278 716 Eur.

VERTINIME TAIKYTI METODAI

Vertinime taikomas **teorija grįstas požiūris**. Siekiant struktūruotai įvertinti suplanuotų intervencijų sričių (pagal regionines PžP) ir konkrečių planuojamų investicijų (projektų, pagal RPPI) tinkamumą ir pakankamumą, siekiant NPP ir RPP keliamų tikslų, naudojami **ekonomikos augimo, skurdo bei socialinės atskirties mažinimo bet tvarios aplinkos modeliai**, sudaryti remiantis akademinės literatūros ir tarptautinių organizacijų dokumentų analize. Šie modeliai aprašyti konkrečiais socialiniais bei

¹Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. birželio 29 d. nutarimas Nr. 713 „Dėl 2022–2030 metų regionų plėtros programos patvirtinimo“.

²Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 9987 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“.

ekonominiais rodikliais, pagal kuriuos sudaryti **indeksai**, kurių reikšmės atspinti esamą regionų būklę ir regioninius skirtumus įvairiais ekonomikos augimo, socialinės sanglaudos ir tvarios aplinkos sričių vystymuisi svarbiais aspektais. Indeksai, paskaičiuoti kiekvienam regionui, apima **aktualiausius konkrečių sričių situaciją rodančius rodiklius, nepaisant to, kad kai kurie jų atspindi sritis, kurios tiesiogiai pagal 2021–2027 m. regionines PŽP nėra finansuojamos**. Daroma prielaida, kad, nepaisant to, jog investicijų turinys yra apribotas regioninėse PŽP nustatytais reikalavimais, didesnis finansavimas sudėtingesnėje situacijoje esantiems regionams yra viena iš sąlygų mažinti regioninius skirtumus.

Siekiant nustatyti regioninių PŽP tinkamumą sprendžiant savivaldybėms aktualias problemas bei regioninio lygmens atstovų įsitraukimą į RPP ir susijusių dokumentų planavimą, atliktos savivaldybių administracijų atstovų, RPT administracijų atstovų ir RPT patariamųjų kolegijos partnerių grupių atstovų **anketinės apklausos**. Siekiant pagilinti anketinių apklausų metu surinktus duomenis bei geriau suprasti konkrečius atvejus, papildomai atlikti **pusiau struktūruoti interviu** su valstybės, regiono ir savivaldybės lygmens institucijų atstovais.

Tikėtinas suplanuotų intervencijų poveikis NPP ir RPP rodiklių pasiekimui vertintas pasitelkus **makroekonominį modeliavimą**.

PAGRINDINIAI VERTINIMO REZULTATAI

REGIONINIŲ PŽP TINKAMUMAS, SIEKIANT DIDESNĖS REGIONŲ SANGLAUDOS TIKSLŲ

2022–2030 m. RPP parengta, siekiant įgyvendinti NPP 7 strateginį tikslą – tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį. RPP identifikuojamos trys pagrindinės regioninės plėtros problemos, kurias siekiama spręsti pasitelkiant investicijas: *skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra; atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis; nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui*.

Regioninės PŽP tematiškai apima visas tris RPP išskirtas regioninės plėtros problemas, todėl formaliai atitinka NPP 7 tikslo logiką ir prisidės prie iškeltų uždavinių sprendimo. Tačiau RPP išskirtų problemų platumas ir kompleksiskumas susijęs ne tik su daugeliu savivaldybių savarankiškųjų ir valstybinių funkcijų, bet ir priklauso nuo kitų veiksnių – nacionalinės politikos, geopolitinės situacijos ir kt. Todėl esamas regioninių PŽP rinkinys yra tinkamas sprendžiant atskiras savivaldybių problemas, tačiau ne visais atvejais pakankamas.

Ekonominio augimo srityje, lyginant regionų situaciją ir RPPI šiai sričiai bendrai ir atskiroms jos dimensijoms – fizinei verslo ir turizmo infrastruktūrai, verslumo skatinimui bei inovacijų diegimui – suplanuotos **lėšos pagal apimtį tarp regionų pasiskirsto gana proporcingai esamai situacijai, tačiau investicijų turinys tik iš dalies orientuotas į ekonominės vertės kūrimą**. Didžiausia dalis ekonominiam augimui RPPI suplanuotų investicijų tenka viešosios turizmo infrastruktūros plėtrai (bendrai iš visų šaltinių suplanuota 329 mln. Eur, kas sudaro apie 70 proc. visų pagal ekonominio augimo tikslą suplanuotų investicijų). Šios investicijos generuos trumpalaikį ekonominį stimulą, prisidės didinant alternatyvias gyventojų įdarbinimo galimybes, tačiau nesukurs pakankamų prielaidų regionų ekonominio atotrūkio mažinimui, išskyrus pavienes savivaldybes, turinčias pastebimai didesnį turistinį potencialą. Investicijos į pramonės ir komercinių zonų plėtrą bei bendradarbybės centrų kūrimą šalies savivaldybėse (bendrai iš visų šaltinių suplanuota 116 mln. Eur, kas sudaro apie 25 proc. visų pagal ekonominio augimo tikslą suplanuotų investicijų) geriau atitinka regionų konkurencingumo didinimo poreikius bei prisidės pritraukiant investicijas ir didinant vietos gyventojų verslumą, tokiu būdu didinant ir naujų darbo vietų kūrimo potencialą.

Siekiant skurdo ir socialinės atskirties mažinimo tikslo, daugiausia investicijų (skaičiuojant finansavimą iš visų šaltinių, bendrai visuose RPPI) suplanuota³ švietimo (409 mln. Eur), socialinės apsaugos (359 mln. Eur) ir judumo (288 mln. Eur) srityse. Vertinant siekį **mažinti socialinės įtraukties⁴ skirtumus tarp regionų, investicijų atskiruose regionuose apimtys (skaičiuojant vienam gyventojui) gana gerai atitinka investicijų planavimo metu regionuose buvusią situaciją⁵**, t. y. regionai, kuriuose didžiausia dalis gyventojų patiria skurdą ar socialinę atskirtį, į su šiuo tikslu susijusias sritis bendrai investuoja daugiausiai. Tačiau lyginant **atskirų sričių**, svarbių gyventojų socialinei įtraukčiai, situaciją ir joms suplanuotas investicijas regionuose (pagal sudarytą socialinės įtraukties indeksą), šis **balansas išlaikomas ne visais atvejais**. Geriausiai esamą regionų situaciją (pagal sudarytą indeksą) atitinka investicijos socialinės apsaugos ir, dalinai, judumo srityse, kuriose daugiau iššūkių patiriantys regionai investuoja daugiau. Kitose socialinės įtraukties didinimui svarbiose srityse suplanuotų investicijų apimtys mažai priklauso nuo esamos regionų būklės. Savivaldybių vertinimu, regioninių PŽP finansavimo gairėse nustatytos sąlygos gana gerai atitinka jų poreikius ir sudaro sąlygas investuoti į socialinės atskirties mažinimui aktualiausią infrastruktūrą, santykinai daugiau apribojimų yra tik švietimo ir judumo srityse, nėra regioninių PŽP dedikuotų aktualių sporto ar kultūros paslaugų plėtrai.

Siekiant mažinti regionų skirtumus **tvarios aplinkos** srityje, daugiausia lėšų (skaičiuojant iš visų šaltinių, bendrai pagal visus RPPI) suplanuota⁶ geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo (310 mln. Eur), ekosistemų palaikymo ir plėtros (75 mln. Eur) ir atliekų tvarkymo (53 mln. Eur) srityse. RPPI numatytos **investicijos vidutiniškai atitinka esamus regioninius skirtumus** tvarios aplinkos srityje ir prie regioninių skirtumų mažinimo prisidės ribotai. Lyginant su kitų sričių regioninėmis PŽP, prie to iš dalies prisidėjo nustatyti gana detalūs reikalavimai finansuojamoms veikloms, kurie kai kuriais atvejais yra siejami su šakinių ministerijų siekiu ES fondų lėšas investuoti ten, kur investicijos bus panaudotos efektyviau ir turės didesnę poveikį (pasieks didesnę tikslinės grupės dalį, geriau prisidės prie nacionaliniu lygiu siekiamų tikslų įgyvendinimo ir t. t.). Iš regionų perspektyvos, reikalavimai vietovių, kuriose gali būti įgyvendinamos investicijos, gyventojų skaičiui, tankiui, kitoms charakteristikoms apribojo kai kurių potencialių projektų įgyvendinimą tvarios aplinkos srityje.

TIKĖTINAS INVESTICIJŲ POVEIKIS SPRENDŽIANT REGIONINĖS PLĖTROS PROBLEMAS IR DIDINANT REGIONŲ SANGLAUDĄ

RPP nustatytos šių **regioninės politikos poveikio** rodiklių siektinos reikšmės regionuose:

- Gyventojų užimtumo lygis (15–64 metų) (proc.);
- Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), tenkanti vienam dirbančiajam per metus (tūkst. Eur);
- Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį (procentai).

Makroekonominio modeliavimo rezultatai rodo, kad investicijos, suplanuotos RPPI, paskirstytos santykinai tikslingai – daugiau investicijų tenka sudėtingesnėje ekonominėje situacijoje esantiems regionams. 2025–2028 m. laikotarpiu šiuose regionuose (ypač Utenos, Tauragės, Marijampolės ir Alytaus) **modeliuojamas reikšmingas papildomas BVP augimas**. Ilguoju laikotarpiu (2029–2040 m.) išliks teigiamas, nors mažesnis, poveikis. Bendrai per visą analizuojamą laikotarpį (2025–2040 m.) dėl investicijų vidutiniškai kasmet BVP Utenos regione augs 1,97 proc., Alytaus regione – 1,61 proc., Marijampolės regione – 1,59 proc.,

³ Įskaičiuojant lėšas, skirtas pagal šakinių ministerijų regionines PŽP ir VRM administruojamas regionines PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) ir Nr. 01-004-07-01-01 (RE).

⁴ RPP poveikio rodiklis „Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį“.

⁵ RPP poveikio rodiklis „Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį, proc.“, naudojamos 2020 m. pradinės reikšmės.

⁶ Įskaičiuojant lėšas, skirtas pagal šakinių ministerijų regionines PŽP ir VRM administruojamą regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01.

Tauragės regione – 1,56 proc. Mažesnis poveikis Šiaulių, Telšių ir Panevėžio regionuose, kuriuose prognozuojamas atitinkamai 0,82 proc., 0,85 proc. ir 1,01 proc. didesnis nominalus BVP. Mažiausias vidutinis metinis poveikis BVP prognozuojamas Vilniaus (0,12 proc.), Kauno (0,36 proc.) ir Klaipėdos (0,51 proc.) regionuose.

Investicijos taip pat **skatins užimtumo augimą, ypač regionuose, kuriuose investuojama santykinai daugiau**. Prognozuojama kad dėl investicijų 2025–2040 m. laikotarpiu vidutiniškai kasmet užimtųjų skaičius Tauragės, Utenos, Marijampolės ir Alytaus regionuose padidės atitinkamai 0,43 proc., 0,39 proc., 0,34 proc. ir 0,31 proc. Šiuose regionuose prognozuojamas ir **santykinai didesnis investicijų poveikis darbo našumui** – Utenos regione apie 1,57 proc. kasmet, kituose regionuose – apie 1,2 proc. Vidutinis poveikis našumui (apie 0,6 proc. kasmet) prognozuojamas Telšių, Šiaulių ir Panevėžio regionuose, o mažiausias – Klaipėdos, Kauno ir Vilniaus (0,34 proc. ir mažiau).

Tačiau investicijų efektyvumo analizė rodo, kad, nors visuose regionuose suplanuotos investicijos gana panašios makroekonominio požiūriu, **geriau ekonomiškai išsivysčiusiuose regionuose** dėl aukštesnio technologinio lygio, tankesnės verslo ekosistemos ir didesnės žmogiškojo kapitalo koncentracijos **kapitalas panaudojamas efektyviau**. Šiaulių regione vienas investuotas euras iki 2040 m. pabaigos sukurs 5,91 Eur vertės, Vilniaus ir Kauno regionuose vienas investuotas euras – atitinkamai, 5,75 Eur ir 5,79 Eur vertės. Pagal ekonomikos rodiklius prastesnėje situacijoje esančiuose regionuose investicijos labiau orientuotos į bazinės infrastruktūros kūrimą, kur ribinis kapitalo produktyvumas yra mažesnis.

Vertinant RPPI suplanuotų investicijų poveikį, taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad šios **investicijos tiesiogiai prisidės prie kai kurių viešųjų paslaugų prieinamumo problemų sprendimo**. Dėl rodiklių prieinamumo detalčiau analizuotas investicijų poveikis socialinio būsto prieinamumui, institucinės globos pertvarkos įgyvendinimui, mokinių pavėžėjimui, švietimo infrastruktūros pritaikymui asmenims su negalia, eismo saugai bei nuotekų surinkimo infrastruktūros prieinamumui. Šiose srityse investicijų indėlis yra aiškiai pamatuojamas ir, kai kuriais atvejais, reikšmingas. Investicijos reikšmingai prisidės mažinant grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto paslaugų trūkumą visuose regionuose. Teigiamas investicijų poveikis išskirtinas kai kuriuose regionuose didinant socialinio būsto prieinamumą gausioms šeimoms ir asmenims su negalia (Utenos, Šiaulių ir Alytaus regionai), nors bendrai šalyje sisteminė socialinio būsto trūkumo problema išliks, o investicijų pasiskirstymas tarp regionų ne visuomet yra proporcingas esamai paklausai. Dalis regionų pastebimai padidins vaikų pavėžėjimo paslaugos prieinamumą (Utenos regionas), nors visos šalies mastu investicijų poveikis bus ribotas, nes kai kurie regionai geltonųjų autobusiukų įsigijimo RPPI neplanuoja. Taip pat bus sukurtas svarbus indėlis didinant bendrojo ugdymo mokyklų, kurios yra pritaikytos laisvai ir savarankiškai į jas patekti ir po jas judėti įvairių fizinių galimybių asmenims, skaičių (suplanuota finansuoti 75 mokyklas), nors bendra asmenų su negalia judėjimui pritaikytų mokyklų dalis, įgyvendinus suplanuotas investicijas, šalyje vis dar sieks apie 20 procentų.

REGIONINĖS POLITIKOS PLANAVIMO VALDYSENĄ

2022–2030 m. laikotarpiu **regioninės politikos planavimas Lietuvoje grindžiamas keliapakopiu modeliu**, kuriame dalyvauja nacionalinio, regioninio ir savivaldybių lygmens institucijos. Formaliu požiūriu ši sistema yra nuosekli ir atitinka Strateginio valdymo metodikoje nustatytą dokumentų rengimo eiliškumą. Pirmiausia **parengiamos nacionalinės plėtros programos ir jose numatomos regioninės PŽP, kurios yra integruojamos į RPP**, o RPPI rengiami jau esant patvirtintoms investicijų kryptims ir finansavimo apimtims. Vis dėlto, praktinis šios sistemos veikimas atskleidžia valdysenos trūkumus.

Regioninių PŽP kryptys, finansuojamos veiklos ir finansinės apimtys nustatomos nacionaliniu lygiu, **neužtikrinant pakankamo regionų atstovavimo**, taip ribojant jų potencialų vaidmenį pradiniam planavimo etape. Nors regioninių PŽP finansavimo gairių etape regionų atstovai (RPT) įtraukiami aktyviau,

jų galimybės daryti esminę įtaką investicijų kryptims išlieka ribotos, nes **pagrindiniai sprendimai jau būna priimti** šakinėse ministerijose ir suderinti su Europos Komisija (derinant IP).

Tam tikri valdysenos trūkumai nustatyti ir RPP rengimo procese. Nors RPP pagal teisės aktus turėtų nustatyti regioninės politikos įgyvendinimo sąlygas, realiai RPP valdytojas (LR vidaus reikalų ministerija) jį rengia po to, kai kitų šakinių ministerijų regioninės PŽP jau yra patvirtintos, todėl iš dalies **RPP integruoja atskiras regionines PŽP**, o ne formuoja savarankišką regioninės politikos strategiją. Be to, regionai ir savivaldybės, rengdami **RPPI, neprivalo laikytis RPP nurodytų atskiroms regioninėms PŽP priskirtų finansinių projekcijų proporcijų ir su jų įgyvendinimu siejamų siektinų rodiklių reikšmių**. Tokia sistema leidžia savivaldybėms investicijas paskirti joms aktualiausiems poreikiams finansuoti (regioninių PŽP ribose), tačiau RPPI suplanuotų investicijų portfelis neatitinka regioninėse PŽP, RPP ir IP planuotos investicijų struktūros.

Rengiant RPPI, regionai ir savivaldybės turi daugiau diskrecijos pasirinkti konkrečias veiklas bei paskirstyti pagal RPP gaunamas lėšas. Vis dėlto, esama sistema riboja strateginio požiūrio į regioną, kaip vientisą socialinį bei ekonominį darinį, galimybes, kadangi **regionams pagal RPP preliminariai paskirtos ES fondų lėšos vėliau RPT pagal pasirinktus rodiklius paskirstomos savivaldybėms**. Be to, RPT kolegijos, tvirtinančios RPPI, yra sudarytos tik iš savivaldybių atstovų, todėl jose, natūralu, **dominuoja savivaldybių interesai**.

PAGRINDINĖS VERTINIMO IŠVADOS

Visos esamos regioninės PŽP yra tinkamos sprendžiant atskiras savivaldybių problemas, tačiau jų aktualumas ir poveikis regioninės plėtros tikslams yra nevienodas ir ribotas. RPP įvardytos problemos – *regionų ekonominio augimo netolygumai, socialinė atskirtis ir nepakankamai tvari aplinka* – yra kompleksinės ir plačios, o regioninės PŽP apima tik dalį galimų sprendimų sričių bei sudaro tik dalį visų savivaldybėms 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu tenkančių investicijų. Todėl jų **indėlis į sisteminių regioninių skirtumų mažinimą yra dalinis**.

Atskirose srityse RPPI numatyta mažiau investicijų, negu buvo planuojama ministerijoms rengiant regionines PŽP. Kadangi regionai ir savivaldybės galėjo gana laisvai rinktis tarp pagal regionines PŽP finansuojamų veiklų, nesilaikant RPP nurodytų atskiroms regioninėms PŽP skirtų lėšų proporcijų, daugiau investicijų suplanuota švietimo, socialinių paslaugų, gyvenamosios aplinkos gerinimo, atliekų tvarkymo, viešosios turizmo infrastruktūros plėtros srityse, mažiau – užterštų teritorijų tvarkymo, aplinkos oro monitoringo, ilgalaikės priežiūros paslaugų ir infrastruktūros plėtros, darnaus judumo srityse. Mažesnę nei planuota lėšų panaudojimą kai kuriose srityse iš dalies lėmė regioninių PŽP finansavimo gairėse nustatytos savivaldybėms **mažiau palankios finansavimo sąlygos**. Tačiau investicijų pasirinkimai taip pat rodo, kad **savivaldybės tam tikrais atvejais teikia prioritetą kitoms sritims nei tos, kurios yra siūlomos ministerijų**. Galimybės investuoti į įvairias veiklas, kurių finansavimas nėra numatytas šakinių ministerijų suplanuotose regioninėse PŽP, sudarė VRM tvirtinamos regioninės PŽP, pagal kurias gali būti finansuojama įvairi viešųjų paslaugų infrastruktūra regionų centrų miestuose, didžiausių miestų priemiesčiuose ir funkcinėse zonose.

Investicijas planuojant beveik išskirtinai savivaldybių lygmeniu, iš anksto preliminariai paskirsčius lėšas tarp savivaldybių pagal RPT pasirinktų rodiklių reikšmes, **regiono masto prioritetizavimas ir strateginis lėšų koncentravimas tampa riboti**. RPPI labiau pagrindžia savivaldybių pasirinktus investicinius sprendimus, nei formuoja visapusišką regiono plėtros strategiją, o RPPI dokumentuose dažnai nurodomos tik tos problemos ir jų priežastys, kurios atitinka planuojamus finansuoti projektus.

Suderinamumo tarp nacionalinio ir regioninio lygmens dokumentų trūkumas bei regioninių strategijų koncentravimas į atskirų savivaldybių individualius poreikius kyla ir iš **esamos regioninio planavimo ir ES fondų programavimo sistemos, kuri nėra subalansuota nuosekliai užtikrinti regioninės politikos tikslų formavimo ir įgyvendinimo**. Regioninės PŽP daugiausia formuojamos ministerijų lygmeniu, ribotai įtraukiant regionus ir taip ribojant realų „iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimą. Tuo tarpu RPT neturi pakankamų finansinių ir strateginių svertų prioritetizuoti regioninio lygmens sprendimus, net jeigu vidutinėje ir ilgalaikėje perspektyvoje jie sukurtų didesnę regioninę efektą, lyginant su savivaldybių atskirai suplanuojamomis ir įgyvendinamomis investicijomis.

Matant poreikį ir galimybes esamų socialinių bei ekonominių problemų sprendimui pasitelkti daugiau negu vieną savivaldybę, finansuojamos investicijos pagal funkcinę zonų strategijas (*toliau – FZ strategijos*). Vis dėlto, **praktinis FZ strategijų įgyvendinimas parodė nevienodą jų veikimo efektyvumą**. Nors tarp finansuojamų projektų yra gerų pavyzdžių, kai kuriais atvejais FZ strategijos labiau pasitelktos kaip formalus investicijų pagrindimo instrumentas, o ne kaip realus bendradarbiavimo ir paslaugų optimizavimo mechanizmas. FZ potencialą riboja skirtingas reikalavimų interpretavimas, nevienodas savivaldybių įsitraukimas, dideli atstumai tarp savivaldybių bei ribotos paskatos užtikrinti realų bendrų paslaugų naudojimą.

Ieškoti naujų veiklos modelių svarbu ir dėl to, kad ateities perspektyvoje **demografinės, klimato kaitos, geopolitinės ir technologinės tendencijos gali sukelti naujų regioninės plėtros iššūkių**. Visuomenės senėjimas, ekstremalūs klimato reiškiniai, saugumo grėsmės, skaitmenizacijos ir žaliosios transformacijos poreikis didins regionų atsparumo ir gebėjimo prisitaikyti svarbą.

Kaip rodo atlikto makroekonominio modeliavimo rezultatai, **RPPI suplanuotos investicijos sudaro prielaidas spartesnei regionų ekonominei raidai**, tačiau iš esmės identiškas regionų investicijų profilis reiškia, kad **investicijos ne iki galo atliepia regioninius skirtumus ir, atitinkamai, ne iki galo sprendžia gilumines regioninio atotrūkio priežastis**. Todėl, ilguoju laikotarpiu investicijos mažesnio ekonominio lygio regionuose yra santykinai brangios ir ne visada kuria didžiausią galimą pridėtinę vertę su numatytų investicijų kiekiu. Dėl investicijų prastesnėje ekonominėje situacijoje esantys regionai išgaus papildomą ekonominio augimo spartą, tačiau absoliučiais skaičiais Vilniaus ir Kauno regionų indėlis į šalies ekonomiką išliks didelis, o esminio regioninės konvergencijos lūžio analizuojamu laikotarpiu nebus pasiekta.

PAGRINDINĖS VERTINIMO REKOMENDACIJOS

Siekiant nuoseklaus, strategiškai kryptingo regioninės politikos įgyvendinimo, rekomenduojama **stiprinti RPP vaidmenį**, sudarant sąlygas ją planuoti kaip savarankišką, regionų poreikius ir šalies strateginius tikslus integruojantį dokumentą, o ne kaip atskirų ministerijų parengtų regioninių PŽP sąvadą.

Siūloma pereiti prie aiškesnės, rezultatais grįstos planavimo logikos. Rengiant RPP ir planuojant investicijas, rekomenduojama, dalyvaujant šakinių ministerijų ir regionų atstovams, **susitarti dėl konkrečių, išmatuojamų tikslų ir rodiklių, kurių pasiekimas būtų siejamas su finansavimu**. Nustačius konkrečius, išmatuojamus rezultatus, kuriuos įsipareigojama pasiekti įgyvendinus investicijas, **regionams ir savivaldybėms turėtų būti suteikta didesnė diskrecija pasirenkant konkrečias veiklas ir techninius sprendimus**.

Regionams prisiėmus atsakomybę už pasiektus rezultatus, rekomenduojama **vengti į ES fondų lėšų naudojimą reglamentuojančius dokumentus traukti perteklinius, nacionaliniuose ar ES teisės aktuose nenustatytus apribojimus**.

Gerinant galimybes bent dalį investicijų koncentruoti ten, kur jos duotų didžiausią regioninį efektą, siūloma diskutuoti dėl galimų **viršsavivaldybinių iniciatyvų planavimo stiprinimo alternatyvų**, kurios leistų planuoti ne tik atskirų savivaldybių individualius interesus, bet ir regioninius prioritetus integruojančias regionų strategijas.

Siekiant didesnio investicijų efektyvumo ateityje, rekomenduojama skatinti savivaldybių bendradarbiavimą bei viešųjų paslaugų integraciją įvairiose srityse.

FZ turėtų būti labiau orientuotos į realius paslaugų organizavimo pokyčius, o ne vien į infrastruktūros finansavimą, kartu aiškiau apibrėžiant atsakomybę už bendrų rezultatų pasiekimą. Rekomenduojama nustatyti aiškius siekiamus bendradarbiavimo rezultatus ir jų pasiekimui iš anksto skirti tam tikrą finansavimo dalį. Aktualu **sudaryti galimybes kurti FZ ne tik apskrities, bet ir kitų teritorinių jungčių pagrindu**.

Siekiant didesnio ilgalaikio ir kompleksinio investicijų poveikio regionų ekonomikos augimui, aktualu **atsižvelgti į konkrečių regionų stiprybes, jų augimo potencialą ir diversifikuoti ekonominio augimo išlaidų paketą**, derinant investicijas į infrastruktūrą, žmogiškuosius išteklius ir verslo bei inovacijų plėtrą. Taip pat būtų tikslinga **apsvarstyti galimybę didesnę investicijų dalį koncentruoti ribotame skaičiuje ekonominių centrų**, kurie ateityje sukurtų erdvinį-geografinį naudos sklaidos efektą gretimose teritorijose.

Galiausiai, siekiant didesnio investicijų poveikio regionų plėtrai, svarbu **išplėsti minkštųjų (ESF+) veiklų apimtį**. Šiuo metu beveik visos RPP1 skirtos lėšos nukreipiamos į infrastruktūrą, nors regionų iššūkiai dažnai susiję su gebėjimų stiprinimu, paslaugų kokybės gerinimu, verslumo skatinimu, skaitmenizacija ar pasirengimu krizėms. Rekomenduojama sudaryti sąlygas daugiau investuoti į infrastruktūros įveiklinimą ir žmogiškųjų gebėjimų stiprinimą.